

NOVÁ KONCEPCIA OCHRANY OSOBNOSTI ZAMESTNANCA Z POHĽADU PRIPRAVOVANEJ REKODIFIKÁCIE OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA

MARTINA KOVALČÍKOVÁ

Právnická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Katedra
pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Slovenská republika

Abstract in original language

Súčasná úprava osobnostných práv v Občianskom zákonníku je nedostatočná. Podľa Legislatívneho zámeru nového Občianskeho zákonníka sa počíta s posilnením ochrany osobnosti. Osobnostné práva sa realizujú aj v súbehu s realizáciou sociálnych práv – pri výkone závislej práce. Uvedené naznačuje, že inštitút ochrany osobnosti je inštitútom, s ktorým sa stretávame aj v oblasti pracovnoprávných vzťahov. Európske súkromné právo presadzuje sociálny prvok v právnej úprave, preto aj nový kódex občianskeho práva má sledovať túto líniu. Týmto by sa zároveň mala zabezpečiť ochrana slabšej strany vo vzťahu. Čo je aj poslaním samotného pracovného práva. Avšak pre ochranu osobnostných práv zamestnanca je potrebné použiť ustanovenia Občianskeho zákonníka. Ako táto dvojnásobná sociálna ochrana prispeje k ochrane zamestnancovej osobnosti oproti súčasnému stavu?

Key words in original language

Európske súkromné právo; Občiansky zákonník; osobnostné práva; sociálna ochrana; pracovnoprávne vzťahy.

Abstract

The current regulation of personality rights in Civil Code is not sufficient. By legislative intent the new Civil Code have intent to make stronger the personality protection. Realization of personality rights related with realization of social rights - in the performance of dependent work. This indicates that institute of personality protection is institute which we can find in labour relation. European private law promotes the social element in legal regulation therefore the new code of civil law follows this conception. This should ensure the protection of weaker parties in relation. This is a role of labour law too. But for the protection of personality rights of employee we must use the provision of Civil Code. What this double social protection may bring for protection of employee's personality oposite the current situation?

Key words

European private law; Civil Code; personality rights; social protection; labour relations.

ÚVOD

Prípravy na novom kódexe občianskeho práva sa uskutočňujú na podklade Legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka (ďalej Legislatívny zámer) schváleného vládou Slovenskej republiky. Sľubujú nový kódex, ktorý by mal napomôcť realizácii cieľa Európskej únie, ktorým je v zmysle článku 3 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii vytvorenie sociálneho trhového hospodárstva s vysokou konkurencieschopnosťou.

Zmeny sa dotknú aj mnohých občianskoprávných inštitútov, keďže v podobe, v akej sú upravené teraz, nezodpovedajú požiadavkám vyplývajúcim zo súkromnoprávných vzťahov. Tak je to aj v prípade inštitútu ochrany osobnosti upraveného v ustanovení § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka (ďalej aj OZ). S týmto inštitútom sa stretávame aj v oblasti pracovnoprávných vzťahov, nakoľko k realizácii jednotlivých osobnostných práv dochádza aj pri výkone závislej práce. Pritom je však nevyhnutné okrem pracovnoprávných predpisov použiť aj ustanovenia Občianskeho zákonníka, ktoré tieto práva upravujú. Podľa legislatívneho zámeru sa počíta s rozšírením ustanovení týkajúcich sa ochrany osobnosti.

Taktiež sa navrhuje, aby sa v Občianskom zákonníku do všeobecnej časti zakotvili „Základné zásady“ a poukázalo sa v úvode kódexu na ich nadväznosť na Ústavu Slovenskej republiky, hlavne na časť o základných ľudských právach a slobodách. Tieto základné zásady by mali mať postavenie základných zásad súkromného práva.

Pripravovaný Občiansky zákonník chce svojou úpravou sledovať aj súčasný trend vo vývoji európskeho súkromného práva. Týmto je poskytnutie ochrany slabšej strane v právnom vzťahu a zakotvenie sociálnych prvkov do nového kódexu, teda aj ustanovení o ochrane osobnosti. Tým by európska, ako aj národná dimenzia občianskeho práva mala nadobudnúť sociálny rozmer pri ochrane jednotlivca v súkromnoprávných vzťahoch.

V článku sa pokúsime o zhodnotenie pripravovanej koncepcie ochrany osobnosti jednotlivca v postavení zamestnanca, a to z pohľadu vyššie naznačených zmien a požiadaviek, ktoré by sa mali premietnuť do nového kódexu občianskeho práva.

1. OCHRANA OSOBNOSTI ZAMESTNANCA – „SÚČASNOSŤ A BUDÚCNOSŤ“

De lege lata sa ochrana osobnosti zamestnanca v súčasnosti odvíja od právnej úpravy obsiahnutej v Občianskom zákonníku. Úprava je z hľadiska

systematiky zaradená do jeho všeobecnej časti, konkrétne do druhej hlavy pojednávajúcej o účastníkoch občianskoprávných vzťahov.

Inštitút ochrany osobnosti je chápaný aj ako jeden z pilierov súkromného práva. Nadväzuje na základné zákony štátov, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Chartu základných práv Európskej únie. Zaradenie tohto inštitútu do kódexu, či už občianskeho alebo súkromného práva, znamená pre príslušnú právnu úpravu zachovanie jej antropocentrického charakteru.¹ V pripravovanom slovenskom kódexe občianskeho práva by úprava ochrany osobnosti mala byť ponechaná a začlenená do jeho všeobecnej časti. Uvedené znamená, že aj slovenský Občiansky zákonník by si mal naďalej zachovať antropocentrický charakter² reprezentovaný inštitútom ochrany osobnosti. Je to dôsledne vyjadrené v časti Legislatívneho zámeru venujúcej sa hodnotovej orientácii nového kódexu. Poukazuje sa tu na základné hodnotové východiská, na ktorých bude nový kódex postavený. Sú to všeľudské hodnoty ako individuálna sloboda, ľudská dôstojnosť a iné. Tieto hodnoty majú svoje vyjadrenie aj v medzinárodných dokumentoch. To znamená, že nový kódex sa k týmto dokumentom jednoznačne hlási. Skutočnosť, že tieto hodnoty považuje za významné, preukazuje aj tým, že sa im rozhodol venovať zvýšenú pozornosť v podobe zabezpečenia lepšej ochrany osobám ako ľudským bytostiam, osobným právam a osobnostným právam. Uvedené tvorí obsah inštitútu ochrany osobnosti, toho inštitútu, o ktorého posilnenie podľa Legislatívneho zámeru by malo ísť v rámci budúcej právnej úpravy.

Súčasná úprava ochrany osobnosti sa opiera o päť paragrafových ustanovení. Legislatívny zámer počíta s rozšírením paragrafovej úpravy na tridsaťtri ustanovení. Dochádza aj k zmene názvu časti venujúcej sa ochrane osobnosti fyzickej osoby na „Osobnostné práva a ich ochrana“. Oprúť sa o samotný navrhovaný názov tejto časti s použitím gramatického výkladu môžeme dospieť k záveru, že dôraz sa bude klásť na úpravu jednotlivých osobnostných práv a na ich ochranu, nie na ochranu osobnosti ako celku. Navrhovaný názov zároveň naznačuje, že sa bude rozlišovať medzi osobnostnými právami a právom na ochranu každého z nich. Ide tu o veľmi významný posun oproti súčasnému stavu, v ktorom sa takéto rozlíšenie

¹Bližšie pozri: ŠVESTKA, J., ZOULÍK, F., KNAPPOVÁ, M., MIKEŠ, J. Nad vývojem i súčasným stavem rekodifikace českého soukromého práva. In Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 1-2. Praha: Univerzita Karlova v Praze - nakladatelství Karolinum, 2003, s. 70.

² CIRÁK, J. Osobné a osobnostné právo v pripravovanom kódexe. In Návrh Legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2008, s. 177.

neuplatňuje.³ Súčasnému názvu „Ochrana osobnosti“ zodpovedá chápanie v zmysle, že ide o právo na ochranu osobnosti. Uvedené znamená, že úprava viac smeruje k poskytnutiu prostriedkov ochrany v prípadoch, keď už došlo k zásahu do osobnosti.⁴ Nerieši jednotlivé stránky osobnosti, resp. jednotlivé osobnostné práva ako subjektívne práva absolútnej povahy⁵. O potrebe chápať ustanovenie § 11 súčasného OZ ako ustanovenie upravujúce na jednej strane jednotlivé osobnostné práva a na strane druhej právo na ochranu osobnosti, hovorí aj P. Vojčík.⁶

Počíta sa s rozdelením jednotlivých ustanovení upravujúcich osobnostné práva a ich ochranu na všeobecné a osobitné. V rámci všeobecných ustanovení sa navrhuje vymedziť osobnostné právo vo forme generálnej klauzuly. Tento krok možno vnímať ako pomôcku pri určení, čo osobnostné právo je, a čo nie. Nadalej však nemožno hovoriť o legálnej definícii.

Zaujímavá je aj zavádzaná klasifikácia jednotlivých osobnostných práv. Jej podstatou je záujem, ku ktorému jednotlivé osobnostné práva smerujú. Ako podklad pre určenie týchto záujmov sa zrejme vychádzalo z demonštratívneho výpočtu v súčasnosti najtypickejších osobnostných práv. Uvedenú klasifikáciu môžeme ponímať jednak ako cestu pre rozšírenie počtu osobnostných práv alebo ako konkretizáciu už existujúcich, práve tých najtypickejších. Podľa druhej alternatívy by budúca úprava pozostávala zo všeobecného vymedzenia samotného osobnostného práva v podobe generálnej klauzuly s demonštratívnym výpočtom najtypickejších osobnostných práv. Keďže sa táto úprava predpokladá v rámci všeobecných ustanovení o ochrane osobnosti, môžeme hovoriť u najtypickejších osobnostných práv vymedzených demonštratívne ako o generálnych. A u práv, ktoré by vzišli z jednotlivej klasifikácie ako o právach, ktoré tieto generálne práva konkretizujú.

Podľa prvej alternatívy by išlo o cestu rozšírenia katalógu osobnostných práv o ďalšie, čo súvisí iba s príkladným určením súčasných práv. Myslíme si, že pripravovaná úprava osobnostných práv a ich ochrany smeruje k ich rozšíreniu. Súčasnú osobnostné práva sú inšpiráciou pre vymedzenie osobnostného práva v podobe generálnej klauzuly a pre

³ LAZAR, J. II. Osnova návrhu Občianskeho zákonníka. In Návrh Legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2008, s. 49.

⁴ CIRÁK, J. Ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, s. 13 - 14.

⁵ K absolútnej a relatívnej povahe osobnostného práva pozri bližšie: CIRÁK, J., ref. 2, s. 180.

⁶ Bližšie pozri: VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné I.. 4. Prepracované a doplnené vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, s. 102.

určenie okruhu záujmov, ku ktorým osobnostné práva smerujú. Vzhľadom na demonštratívny výpočet najtypickejších z nich aj okruh záujmov je stanovený demonštratívne. Navrhovaná klasifikácia tak vytvára cestu pre kreovanie ďalších, ktoré môžu lepšie vystihnúť jednotlivé stránky osobnosti jednotlivca v rôznych druhoch súkromnoprávných vzťahoch, napr. aj v pracovnoprávných vzťahoch. Napríklad právo zamestnanca na súkromie, na zachovanie zdravia pri práci, na rešpektovanie rodinného života⁷, na rešpektovanie zamestnancovej dôstojnosti. Uzatvárať tento okruh by vzhľadom na neustále sa vyvíjajúce spoločenské vzťahy nebolo prínosom pre ochranu osobnosti jednotlivca. Mohlo by sa stať, že by sa opomenula niektorá zo stránok osobnosti, čo by malo za následok, že by sa fyzická osoba nemohla domáhať ochrany a využiť prostriedky, ktoré sú pre tento účel určené.

Vo všeobecných ustanoveniach sa taktiež počíta s ustanovením pravidiel pre poskytovanie ochrany čiastkovým osobnostným právam. V týchto pravidlách by nemalo chýbať riešenie pre prípad ohrozenia viacerých osobnostných práv jedným konaním. Či by sa táto situácia posudzovala ako stret jednotlivých záujmov, ku ktorým smerujú jednotlivé osobnostné práva alebo by sa to odrazilo napríklad na výške peňažnej satisfakcie. V prípade, že by sa to posudzovalo ako stret záujmov, na riešenie otázky ktorý zo záujmov obetovať, by sa mohla využiť hierarchia uplatňovaná pri klasifikácii jednotlivých osobnostných práv. To by však mohlo znamenať, že nie všetkým osobnostným právam by sa priznala rovnaká právna sila, aj keď vychádzajú z jedného a toho istého, a to z telesnej a duševnej integrity jednotlivca.

Vzhľadom na existenciu doplnkovej úpravy ochrany jednotlivých osobnostných práv, ktoré sa vytvorili v jednotlivých odvetviach práva napr. pracovného práva⁸, je potrebné stanoviť, kedy by sa mali použiť prostriedky poskytované v OZ. V záujme poskytnutia účinnej ochrany by bolo žiaduce zakotviť, či je možné kombinovať ochranné prostriedky len z jedného odvetvia práva alebo aj z viacerých. Legislatívny zámer nespomína, či rozlišovanie medzi ohrozením alebo porušením osobnostného práva bude mať nejaký vplyv na uplatnenie pravidiel poskytnutia ochrany.

Vo všeobecných ustanoveniach sa počíta aj s výpočtom osobitných prostriedkov ochrany pre prípady neoprávnených zásahov. Tomuto zámeru môžeme rozumieť tak, že v rámci nového kódexu bude zakotvený univerzálny nástroj a osobitné nástroje určené k poskytnutiu ochrany pre

⁷ O potrebe rešpektovania rodinného života zamestnancov v pracovnoprávných vzťahoch bližšie pozri: BARINKOVÁ, M. Sociálna ochrana zamestnancov so zodpovednosťou za rodinu. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2007, s. 180.

⁸ JEHLIČKA, O. – ŠKÁROVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – VODIČKA, A. et al. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck: SEVT, 1994, s. 27.

ohrozené alebo porušené osobnostné právo neoprávneným zásahom. Prívlastok „osobitný“ v tomto prípade bude zviazaný s neoprávneným zásahom. Pokiaľ nepôjde o neoprávnený zásah, nebude možné použiť tieto osobitné prostriedky. Ale môžeme to vnímať aj z druhej stránky. Máme tu, síce príkladmo, ustanovené jednotlivé osobnostné práva vychádzajúce z toho istého, ale obsahovo navzájom odlišné. Každé z nich má svoje špecifiká, a preto aplikovanie univerzálneho prostriedku ochrany nemusí vždy priniesť svoje ovocie v podobe účinnej ochrany. Vzhľadom k tomu, zakotvenie prostriedkov rešpektujúcich tieto osobitosti by sa javilo ako žiaduce. Umožnilo by to poskytnutie takej ochrany, akú si príslušné osobnostné právo vyžaduje. Potom môžeme osobitné prostriedky ochrany chápať v zmysle, že pre každé z osobnostných práv bude určený iný prostriedok ochrany. Použitie tohto prostriedku však bude obmedzené, a to na prípad neoprávneného zásahu. Pri vymedzení oprávnenosti a neoprávnenosti zásahu sa počíta s využitím početnej judikatúry. Legislatívny zámer nekonkretizuje, či domácej alebo aj medzinárodnej.

V samotnom Legislatívnom zámere sa na viacerých miestach spomína potreba posilniť postavenie osôb tak fyzických, ako aj právnických. Ochrana osobnosti sa viaže k fyzickým osobám. Je chápaná predovšetkým ako ochrana intímnej sféry jednotlivca. Vstupom do právneho vzťahu nedochádza k jej zániku, ale môže dôjsť k zásahu do niektorého z jednotlivých osobnostných práv. Neoprávnený je zásah nesúladný s požiadavkami ustanovenými v príslušných právnych predpisoch. Tieto požiadavky vyplývajú z kogentných ustanovení. V súkromnoprávných vzťahoch prevládajú dispozitívne ustanovenia umožňujúce dojednanie si odlišnej úpravy svojho vzťahu. V danom prípade môže dôjsť k neoprávnenému zásahu do niektorého z osobnostných práv jednotlivca. Individuálne pracovnoprávne vzťahy vzhľadom na postavenie pracovného práva ako odvetvia súkromného práva sú súkromnoprávnymi vzťahmi. Potreba ochrany slabšej strany – zamestnanca si vyžaduje aj kogentné ustanovenia, čím dochádza aj k prieniku verejnoprávnych prvkov. Hovoríme o ochrannej funkcii pracovného práva. K realizácii jednotlivých osobnostných práv jednotlivca – zamestnanca dochádza aj pri výkone závislej práce. Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce (ďalej aj Zákonník práce alebo ZP) ako základný kódex v oblasti pracovného práva obsahuje ustanovenia, ktoré poskytujú ochranu niektorým osobnostným právam. Napríklad ustanovenie⁹ upravujúce postup pri výkone kontroly zamestnanca zamestnávateľom, ktoré prikazuje, že pri jej výkone nesmie byť znížená zamestnancova dôstojnosť. Alebo samotný článok 11 Základných zásad Zákonníka práce ustanovujúci, kedy môže zamestnávateľ narušať zamestnancovo súkromie na pracovisku a v jeho spoločných priestoroch. Jednotlivé ustanovenia Zákonníka práce však neupravujú otázky ochrany

⁹ Ustanovenie § 177 ods. 2 Zákonníka práce.

zamestnancovej osobnosti komplexne. Zameriavajú sa len na niektoré z osobnostných práv.

Pracovnoprávna úprava, pozostávajúca z niekoľkých ustanovení týkajúcich sa len niektorých osobnostných práv, predstavuje doplnkovú úpravu vo vzťahu k ustanoveniam OZ. Je preto potrebné použiť aj ustanovenia Občianskeho zákonníka. To je možné vďaka existujúcej subsidiárnej pôsobnosti Občianskeho zákonníka na individuálne pracovnoprávne vzťahy za podmienok daných v ustanovení § 1 ods. 4 Zákonníka práce. Toto umožňuje subsidiárne použitie ustanovení všeobecnej časti Občianskeho zákonníka na všeobecnú časť Zákonníka práce. Pokiaľ pôjdeme v intenciách dikcie § 1 ods. 4 Zákonníka práce, ustanovenia o ochrane osobnosti v OZ je možné aplikovať len na inštitúty obsiahnuté vo všeobecnej časti Zákonníka práce. No k realizácii jednotlivých osobnostných práv dochádza aj pri výkone pracovnoprávnych inštitútov, ktoré sú predmetom úpravy osobitnej časti Zákonníka práce. Uvedené znamená, že ustanovenia o ochrane osobnosti v Občianskom zákonníku je možné aplikovať len v prípade uplatňovania inštitútov zo všeobecnej časti Zákonníka práce. Pri inštitútoch z jeho osobitnej časti je potrebné sa uspokojiť s úpravou, ktorú poskytujú právne normy upravujúce daný inštitút. Pokiaľ v rámci úpravy príslušného inštitútu z osobitnej časti Zákonníka práce nie je upravená aj otázka ochrany príslušného osobnostného práva, nemožno pre úzke vymedzenie vzťahu ZP a OZ využiť občianskoprávnu úpravu. To znamená aj poskytnutie nižšej úrovne ochrany pre zamestnancovu osobnosť. Legislatívny zámer poukazuje na existenciu ďalších otázok, pre ktoré súčasné prepojenie vzťahu ZP a OZ neposkytuje dostatočnú právnu úpravu. Vzhľadom na vyššie uvedené sem môžeme zaradiť aj otázky týkajúce sa zabezpečenia ochrany zamestnancovej osobnosti. Zámerom je preto rozšírenie okruhu inštitútov upravených ZP, na ktoré by sa mala vzťahovať úprava v OZ. Toto rozšírenie by sa malo uskutočniť prostredníctvom zmeny paragrafového znenia v ZP. K. Eliáš takéto riešenie nezdieľa, a to s odôvodnením, že pokiaľ má mať nejaký zákon povahu kódexu nemôže voči inému kódexu vystupovať v pozícii *lex specialis*.¹⁰ Optimalizáciou vzťahu medzi týmito dvoma kódexmi sa zaoberá aj H. Barancová. Poukazuje na potrebu rozšírenia subsidiárnej pôsobnosti OZ na všeobecnú časť ZP, hoci nevylučuje po vzore českej úpravy aj zakotvenie delegovanej pôsobnosti.¹¹ V každom prípade sa má úprava týkajúca sa ochrany

¹⁰ Bližšie k tomu pozri: BĚLINA, M. Vztah nového Zákoníku práce k budoucí soukromnoprávní rekonstrukci. In *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* 1 – 2. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003, s. 125.

¹¹ Bližšie pozri: BARANCOVÁ, H. Rekonštrukcia Občianskeho zákonníka a optimalizácia vzťahu občianskeho práva a pracovného práva. In *Justičná revue*. 2003, roč. 60, č. 3, s. 376. O delegovanej pôsobnosti uvažuje aj THURZOVÁ, M. – MARKO, V. Vzťah medzi Zákonníkom práce a Občianskym zákonníkom. In *Policajná teória a prax*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2010, č. 1, s. 130.

osobnosti obsiahnutá v ustanoveniach nového Občianskeho zákonníka stať základom pre úpravu a ochranu osobnosti jednotlivca v oblasti súkromného práva¹², teda aj pracovného práva.

2. OCHRANA OSOBNOSTI JEDNOTLIVCA AKO ZÁSADA

Spomenuli sme, že nový kódex bude budovaný na všeludských hodnotách typických pre demokratické právne poriadky, čím sa prihlási aj k medzinárodným dokumentom upravujúcim tieto hodnoty. Pod ich vplyvom chce poskytovať zvýšenú pozornosť ochrane osobných práv, jednotlivcovi ako ľudskej bytosti ako aj osobnostným právam. Okrem prihlásenia sa k všeludským hodnotám sa v novom OZ počíta aj so zakotvením základných zásad. Vo všeobecnosti zásady slúžia na prehĺbenie myšlienkovvej a hodnotovej orientácie príslušnej právnej úpravy.¹³ V súčasnosti základné zásady nie sú priamo vyjadrené v normatívnej časti kódexu, je ich potrebné vyčítať z jednotlivých jeho ustanovení. Malo by ísť o tradičné zásady, ktoré už zakotvovali klasické občianskoprávne kódexy 19. storočia, ale s tým rozdielom, že by sa pri ich uplatnení mali využívať aj sociálne prvky. Ide tu o vplyv európskeho súkromného práva, ktorého požiadavkou je, aby sa aj v národných úpravách vo väčšej miere presadzovali tieto prvky. Prísľubom v Legislatívnom zámere je, že nový kódex bude dôsledne rešpektovať túto európsku sociálnu líniu. Ďalšou skupinou budú modifikované tradičné zásady, ktoré už v sebe inkorporujú sociálny prvok a ktoré sú zaužívané v európskom súkromnom práve (napr. antidiskriminačná zásada, zásada solidarity).

Okrem tradičných zásad a modifikovaných zásad Legislatívny zámer počíta aj so skupinou nových zásad. Napríklad zásady vyjadrujúcej rešpekt súkromného práva k osobnosti fyzickej osoby. Konkrétne ide o zásadu, podľa ktorej každý má právo na ochranu života, zdravia, cti, dôstojnosti a súkromia. Z hľadiska obsahového uvedená zásada má zhŕňať tie isté práva, ktoré sú demonštratívne uvedené už v ustanovení § 11 súčasného OZ. Túto zásadu by sme mohli nazvať aj „zásada ochrany osobnosti“.

Snahou Legislatívneho zámeru je, aby sa zásady zakotvené v novom OZ považovali za základné zásady pre celé súkromné právo. Možno túto zásadu považovať za základnú zásadu ochrany osobnosti v oblasti súkromnoprávných vzťahov, teda aj individuálnych pracovnoprávných

¹² LAZAR, J., ref. 3, s. 49.

¹³ Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka, s. 40. Dostupné na internete: http://www.justice.gov.sk/h.aspx?pg=110&htm=http://www.justice.gov.sk/pi/index_09.htm.

vzťahov. Podľa Legislatívneho zámeru všeobecné zásady súkromného práva v oblasti pracovného práva platia v modifikovanej podobe. Demonštrujú to na príklade zmluvnej autonómie. Aj u tejto zásady je možné hovoriť o modifikácii, a to v prípadoch, keď by podľa Zákonníka práce bol zamestnávateľ oprávnený zasiahnuť do zamestnancových osobnostných práv (napr. otázka spracovania osobných údajov o zamestnancovi).

Zakotvenie zásad súkromného práva sa predpokladá v úvodných ustanoveniach nového kódexu, teda v jeho všeobecných ustanoveniach. Pri ich zakotvení sa má poukázať na ich previazanosť s Ústavou Slovenskej republiky, predovšetkým s časťou o základných právach a slobodách. O tom, ako by malo byť označené ustanovenie s ich obsahom, však Legislatívny zámer mlčí. Nemyslíme si, že ich zakotvenie v paragrafovom znení je optimálne, a to vzhľadom na ich postavenie, ktoré by mali mať ako „základné zásady pre celé súkromné právo“. Bolo by dobré nasledovať úpravu Základných zásad obsiahnutú v Zákonníku práce, kde nie sú zahrnuté ani do všeobecnej, ani do jeho osobitnej časti, ale sú zakotvené na začiatku kódexu. Týmto chcel zákonodarca naznačiť, že sa budú aplikovať pre celú oblasť pracovného práva a nie iba na inštitúty, ktoré sú obsiahnuté v Zákonníku práce. Alebo v rámci úpravy základných zásad v novom OZ naznačiť, že ide o zásady platné pre celú oblasť súkromného práva napríklad pomocou názvu.

Ak nedôjde k súčasnej úprave vzťahu OZ a ZP, pri zachovaní terajšej úpravy, by sa aj "zásada ochrany osobnosti", hoci by išlo o zásadu platnú pre celé súkromné právo, aplikovala len na všeobecnú časť ZP a na inštitúty tam obsiahnuté. K realizácii osobnostných práv dochádza aj pri uskutočňovaní inštitútov obsiahnutých v osobitnej časti ZP. Týmto by došlo k okliešteniu uplatnenia tejto zásady v oblasti individuálnych pracovnoprávných vzťahov. Uvedené by neznamenalos posilnenie ochrany zamestnancovej osobnosti.

Sme toho názoru, že pokiaľ by sa mali zásady v novom kódexe chápať ako základné zásady súkromného práva, potom by sa ani ich aplikácia nemala obmedzovať len na všeobecnú časť niektorého z právnych odvetví. Preto by bolo vhodnejšie uvažovať nad zakotvením základných zásad hneď v úvode nového kódexu. Týmto by sa dal priestor na ich uplatnenie aj na inštitúty z iných odvetví súkromného práva. Napríklad na pracovnoprávne inštitúty.

Zásady nielenže prehlbujú myšlienky a hodnoty, na ktorých je postavený kódex, ale zároveň sú prostriedkom správnej interpretácie a realizácie právnej normy. Využitie zásady ochrany osobnosti, by prišlo do úvahy v situáciách, keď by bolo potrebné dopátrať sa pri interpretácii právnej normy jej správneho významu, aby bolo možné zabezpečiť jej správnu realizáciu. Išlo by o prípady, kedy by priamo z príslušného ustanovenia ZP nevyplývalo, že je potrebné prihliadať aj na ochranu osobnosti zamestnanca. V tomto prípade by táto zásada znamenala podporu pri ochrane zamestnancových osobnostných práv jednak pri správnej realizácii

ustanovení ZP poskytujících doplňující úpravu, taktiež aj v prípadoch, ak by neexistovala úprava vôbec.

3. SOCIÁLNY PRVOK V OCHRANE OSOBNOSTI ZAMESTNANCA

Na viacerých miestach Legislatívneho zámeru sa hovorí o potrebe zabezpečenia prenikania sociálnych prvkov do nového kódexu súkromného práva. Ide o ďalšiu z požiadaviek európskeho súkromného práva. Súvisí to so snahou Európskej únie budovať sociálne orientovanú ekonomiku¹⁴, ktorá bude schopná vysokej konkurencieschopnosti. Nový kódex slovenského občianskeho práva sa zaväzuje dôsledne rešpektovať túto požiadavku. Táto povinnosť mu nevyplýva iba z európskeho súkromného práva, ale je k nej viazaný aj súčasným znením Ústavy Slovenskej republiky¹⁵.

Potreba vytvárania sociálne orientovaných civilných kódexov je reprezentovaná zásadou ochrany slabšej strany v právnom vzťahu. Ide o zásadu prezentovanú európskym súkromným právom, predovšetkým vo vzťahu podnikateľ a spotrebiteľ, ale je chápaná aj ako zásada v európskom súkromnom práve vo všeobecnosti. Preto o nej môžeme hovoriť aj ako o ťažiskovej zásade. Jej napĺňanie by sa malo zabezpečiť jednak cestou uplatňovania jednotlivých zásad súkromného práva. Pri ich uplatňovaní je potrebné rešpektovať ďalšiu požiadavku, a to použitie sociálnych prvkov. Požiadavka európskeho súkromného práva týkajúca sa zavádzania sociálnych prvkov sa neobmedzuje iba na zásady. Ďalšou cestou jej napĺňania môže byť včlenenie sociálnych prvkov do ustanovení upravujúcich jednotlivé inštitúty súkromného práva (napr. inštitútu osobnostných práv). Do úvahy by ešte pripadala možnosť využitia sociálnych prvkov z iných odvetví súkromného práva pri realizácii zásad a inštitútov z nového kódexu občianskeho práva v príslušnom druhu súkromnoprávneho vzťahu. Požiadavka európskeho súkromného práva stanovuje iba povinnosť zabezpečiť prienik sociálnych prvkov. Neurčuje odkiaľ by tieto prvky mali pochádzať a ani to ako sa má prienik zrealizovať. Jedine u zásad vyžaduje, aby sa použili, keď sa budú uplatňovať.

Filozofiou pracovného práva je taktiež ochrana slabšej strany vo vzťahu, a to zamestnanca. Hovoríme o jeho ochrannej funkcii. Jej podstatou je taktiež zavádzanie sociálnych prvkov do právnej úpravy jednotlivých pracovnoprávných inštitútov, ktoré majú poskytnúť sociálnu istotu

¹⁴ Článok 3 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy.

¹⁵ Podľa článku 55 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky "sa hospodárstvo Slovenskej republiky zakladá na princípoch sociálne orientovanej trhovej ekonomiky."

zamestnancovi pri realizácii jeho sociálnych práv. V pracovnoprávných vzťahoch však dochádza aj k realizácii základných ľudských práv a slobôd, ktorými osobnostné práva nepochybne sú. Tieto práva vstupom do pracovnoprávneho vzťahu zamestnanec nestráca. Zostávajú zachované, nakoľko sa upínajú k jeho osobnosti ako fyzickej osoby. Pri výkone závislej práce vplyvom ochrannej funkcie nadobúdajú nový charakter, nadobúdajú sociálny rozmer. Môžeme tak hovoriť aj o rozšírení katalógu osobnostných práv o ďalšie. Napríklad u práva na ochranu zdravia sa vplyvom tejto funkcie pracovného práva vytvára právo zamestnanca na ochranu zdravia pri práci, ktoré je obsahovou súčasťou práva na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci ako jedného zo sociálnych práv. Sociálnu tendenciu v inštitúte ochrany osobnosti aj J. Cirák vidí v rozširovaní katalógu osobnostných práv.¹⁶

Ako môžeme vidieť dva kódexy budú mať rovnaké zameranie – ochrana slabšej strany vo vzťahu. Zároveň aj rovnaký spôsob ako túto ochranu dosiahnuť – zavádzaním sociálnych prvkov. V žiadnom prípade to netreba vidieť ako snahu o konkurenciu a o oddeľovanie jednotlivých úprav. Podľa Legislatívneho zámeru by sa mal nový kódex občianskeho práva stať integrujúcim kódexom súkromného práva. Odmieta prílišné oddeľovanie jednotlivých odvetví súkromného práva. Nič na tom nemení ani skutočnosť, že sa nepočíta s inkorporáciou individuálnych pracovnoprávných vzťahov do nového kódexu. Sme toho názoru, že aj pri zavádzaní sociálnych prvkov by malo ísť o vzájomnú spoluprácu. Súkromnoprávny kódex by mal vytvoriť dobrý základ právnej úpravy inštitútu osobnostných práv a ich ochrany, k čomu návrh smeruje. Jednak sa počíta so zavedením zásady, podľa ktorej má každý právo na život, zdravie, česť, dôstojnosť a súkromie tzv. „zásady ochrany osobnosti“. Ďalej sa predpokladá konkrétnejšia a širšia úprava jednotlivých osobnostných práv. Ako nówum by sa mal v súlade s požiadavkami európskeho súkromného práva zaviesť sociálny prvok. Mal by sa aplikovať pri uplatňovaní jednotlivých zásad. Taktiež možno predpokladať včlenenie sociálnych prvkov do ustanovení o osobnostných právach. Na tejto úprave by mala pracovnoprávna úprava postaviť svoju špeciálnu úpravu zohľadňujúcu jej špecifiká a potrebnú mieru uplatnenia sociálnych prvkov. Pritom však bude potrebné rešpektovať aj sociálny prvok zakotvený základným súkromnoprávnym kódexom v úprave osobnostných práv, akúsi "všeobecnú sociálnu ochranu". Nemožno vylúčiť ani využitie sociálnych prvkov z pracovného práva pri realizácii jednotlivých ustanovení upravujúcich osobnostné práva.

Cestou vzájomnej spolupráce pracovného práva a občianskeho práva by sa mal naplniť hlavný smer, a to ochrana slabšej strany vo vzťahu, a tým aj sociálne smerovanie občianskeho práva. Môžeme potom hovoriť o posilnení

¹⁶ CIRÁK, J., ref. 2, s. 187.

ochrany zamestnancovej osobnosti cez novovytvorenú akúsi „všeobecnú sociálnu ochranu“ a už existujúcu pracovnoprávnu sociálnu ochranu.

ZÁVER

Z pohľadu pripravovanej rekonštrukcie Občianskeho zákonníka je vidieť, že problematika zabezpečenia ochrany fyzickej osoby a zvlášť jej osobnosti sa prelína celým Legislatívnym zámerom. Posilnenie nespočíva iba v kvantitatívnom navýšení počtu ustanovení. Môžeme hovoriť aj o kvalitatívnej zmene spočívajúcej v zakotvení ustanovení obsahujúcich vymedzenie samotného osobnostného práva v podobe generálnej klauzuly. Ďalej možno spomenúť zavedenie klasifikácie osobnostných práv podľa záujmu, ku ktorému smerujú, čím sa vytvára priestor pre rozširovanie ich katalógu. Nemožno opomenúť zavedenie pravidiel poskytnutia ochrany osobnostným právam a taktiež špeciálnych prostriedkov ochrany. Nielen z navrhovaného názvu „Osobnostné práva a ich ochrana“, ale aj z navrhovanej úpravy možno badať, že dôraz sa bude klásť na jednotlivé osobnostné práva. Tým sa môže lepšie vystihnúť ich špecifickosť pri poskytnutí náležitej ochrany.

Obsahovou súčasťou nového kódexu občianskeho práva by malo byť aj zakotvenie základných zásad, ktoré by mali mať postavenie základných zásad súkromného práva. Okrem tradičných a modifikovaných sa počíta aj s novými, napríklad s tzv. „zásadou ochrany osobnosti“. Tu možno vysloviť obavu vychádzajúcu z ich predpokladaného zakotvenia, a to vo všeobecných ustanoveniach kódexu, ktoré môže naštrbiť ich predpokladané postavenie.

Do akej miery budú jednotlivé ustanovenia upravujúce osobnostné práva a ich ochranu a zakotvujúce „zásadu ochrany osobnosti“ uplatniteľné v individuálnych pracovnoprávných vzťahoch pri ochrane osobnosti zamestnanca bude závisieť aj od nájdenia optimálneho vzťahu medzi Zákonníkom práce a Občianskym zákonníkom.

Vzájomná spolupráca občianskeho práva a pracovného práva sa pri zavádzaní sociálnych prvkov a ochrany slabšej strany vo vzťahu javí byť jednou z ciest pri napĺňaní požiadaviek európskeho súkromného práva. Tou požiadavkou je vytvorenie sociálne orientovaného kódexu súkromného práva, ktorý môže napomôcť Európskej únii pri napĺňaní jej cieľa - vytvorenia sociálneho trhového hospodárstva s vysokou konkurencieschopnosťou.

Literature:

- BARANCOVÁ, H. Rekodifikácia Občianskeho zákonníka a optimalizácia vzťahu občianskeho práva a pracovného práva. In *Justičná revue*. 2003, roč. 60, č. 3, 576 s., ISSN 1335 - 6461.
- BARINKOVÁ, M. Sociálna ochrana zamestnancov so zodpovednosťou za rodinu. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2007, 180 s., ISBN 9788070976777.
- BĚLINA, M. Vztah nového Zákoníku práce k budoucí soukromnoprávní rekodifikace. In *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 1 – 2*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - nakladatelství Karolinum, 2003, 292 s., ISBN 80-246-0741-7.
- CIRÁK, J. Osobné a osobnostné právo v pripravovanom kódexe. In *Návrh Legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2008, 295 s., ISBN 978-80-89363-14-8
- JEHLIČKA, O. – ŠKÁROVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – VODIČKA, A. et al. *Občiansky zákoník. Komentár. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, SEVT, 1994, 673 s., ISBN 80-7049-079-9
- LAZAR, J. II. Osnova návrhu Občianskeho zákonníka. In *Návrh Legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2008, 295 s., ISBN 978-80-89363-14-8
- ŠVESTKA, J., ZOULÍK, F., KNAPPOVÁ, M., MIKEŠ, J. Nad vývojem i současným stavem rekodifikace českého soukromého práva. In *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 1-2*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - nakladatelství Karolinum, 2003, 292 s., ISBN 80-246-0741-7
- THURZOVÁ, M. – MARKO, V. Vztah medzi Zákoníkom práce a Občianskym zákonníkom. In *Policajná teória a prax*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2010, č. 1, 176 s., ISSN 1335 - 1370

Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. Brno : Masaryk University, 2010
<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>

- VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné I.. 4. Prepracované a doplnené vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, 232 s., ISBN 9788070978160

Contact – email

martina.kovalcikova@student.upjs.sk